

Innst. O. nr. 78

(1999-2000)

Innstilling fra justiskomiteen om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven m.v. (tiltak for å beskytte aktørene i straffesaker mot trusler og represalier m.v.)

Ot.prp. nr. 40 (1999-2000)

Til Odelstinget

1. HOVEDINNHOLDET I PROPOSISJONEN

I proposisjonen foreslår departementet en rekke endringer i straffeloven og straffeprosessloven m.v. for å beskytte aktørene i straffesaker mot trusler og represalier.

På nærmere vilkår åpnes det for bruk av anonyme vitner i norske straffesaker. I tillegg mener departementet at politiet bør kunne sikre informanter full anonymitet. Hovedvilkåret for anonym vitneførsel er at det er fare for en alvorlig forbrytelse som krenker livet, helsen eller friheten til vitnet eller noen av vitnets nærmeste hvis det blir kjent hvem vitnet er. Anonym vitneførsel skal også kunne besluttes hvis det er fare for at det blir vesentlig vanskeligere for vitnet å arbeide «under cover» i senere straffesaker hvis identiteten hans blir kjent. Anonyme vitner skal kunne brukes bare dersom det er strengt nødvendig og det ikke medfører vesentlige betenkeligheter av hensyn til den siktedes forsvar. Dommere, aktor og forsvarer skal opplyses om vitnets identitet. Opplysningene skal likevel ikke gis til forsvareren dersom han motsetter seg det. Det foreslås videre en rekke endringer i prosesslov-givningen for å tilpasse regelverket til de foreslåtte bestemmelsene om anonym vitneførsel.

I proposisjonen foreslås det også andre endringer for å gjøre vitneplikten mindre belastende i saker hvor det ikke åpnes for anonym vitneførsel. Adgangen for et vitne til å unnlate å oppgi hvor vedkommende bor eller arbeider utvides. Det presiseres i loven at beslutning fra retten om å pålegge den siktede eller andre å forlate rettssalen mens et vitne forklarer seg, eller om at forhandlingene skal gå for lukkede dører, skal kunne avgjøres allerede under saksforberedelsen. Det gis adgang til å sette i verk tiltak slik at den siktede ikke kan se vitnet når vedkommende forklarer seg i retten.

Departementet vil ta initiativ til å nedsette et utvalg for å vurdere spørsmålet om personopplysninger i større utstrekning enn i dag bør kunne holdes hem-

melig. Departementet vil videre nedsette en arbeidsgruppe som skal få i oppgave å utvikle en idéhåndbok til bruk i saker hvor det er behov for å beskytte vitner.

Det foreslås et nytt straffebud om motarbeiding av rettsvesenet som ny § 132 a i straffeloven. Et viktig formål med det nye straffebudet er å markere at det dreier seg om handlinger som rettsordenen tar sterk avstand fra og som bør straffes strengt. Strafferammen er fengsel inntil 5 år, men inntil 10 år ved gjentakelse eller hvis handlingen er utført under særdeles skjerpene omstendigheter, og det foreligger forsett.

Justiskomiteen har i Budsjett-innst. S. nr. 4 (1999-2000) bedt departementet om å vurdere om straffen for barnemishandling bør skjerpes. Departementet mener det ikke er behov for lovendringer på dette punktet.

Straffeloven § 99 retter seg mot den som ved vold, trusler eller andre ulovlige midler hindrer Kongen, regjeringen, statsrådet, Stortinget, Høyesterett eller riksstret i den fri utøvelsen av sin myndighet. Det foreslås at anvendelsesområdet for regelen utvides slik at handlingen også er straffbar hvis den er rettet mot noen av medlemmene i Stortinget, regjeringen eller Høyesterett.

2. BAKGRUNNEN FOR FORSLAGENE

I den senere tiden er det fra flere hold reist spørsmål om det bør åpnes for bruk av anonyme vitner og andre tiltak for å beskytte politiet og andre vitner i straffesaker mot trusler og represalier. Departementet tok i 1999 initiativ til en utredning av spørsmålet om bruk av anonyme vitner som er tatt inn som vedlegg til proposisjonen (lagdommer Hedlunds utredning). I utredningen går Hedlund inn for at det på etterforskningsstadiet bør være adgang til å holde et vitnes identitet skjult for siktede, men hun frarår på det nåværen-

de tidspunkt å åpne for at vitner skal kunne forklare seg for retten under full anonymitet.

Departementet har sendt flere forslag til endringer i straffeloven og straffeprosessloven m.v. på høring. Høringsinstansene støtter stort sett forslagene i høringsbrevet, selv om enkelte instanser har bemerkninger til den nærmere utformingen av forslagene. Forslaget om å tillate anonym vitneførsel har vært det mest kontroversielle.

3. BESKRIVELSE AV DEN FAKTISKE SITUASJONEN

Mye tyder på at kriminelle i større grad enn tidligere utøver vold eller truer med å utøve vold overfor aktører i straffesaker og at problemet er økende. Utviklingen er bl.a. beskrevet av Metodeutvalget i NOU 1997:15 Etterforskningsmetoder for bekjempelse av kriminalitet. Både i Oslo og i andre politidistrikter pågår det for tiden etterforskning i flere saker hvor ansatte i politiet har blitt utsatt for alvorlige trusler.

Når vitner eller andre aktører i straffesaker utsettes for trusler fra den tiltalte eller personer i hans miljø, er det en alvorlig trussel mot rettssamfunnet. På denne bakgrunnen bør det etter departementets syn settes i verk tiltak for å bekjempe bruken av trusler og represalier mot vitner og andre aktører i straffesaker.

4. OVERSIKT OVER GJELDENDE RETT

4.1 Anonym vitneførsel

Etter gjeldende rett er det ikke adgang til å føre anonyme vitner. Hovedregelen om partenes rett til å få vite vitners identitet gjelder imidlertid ikke uten unntak. Grovt sett kan man si at muligheten for å holde et vitnes identitet skjult er større på etterforskningsstadiet enn senere. Den siktedes rett til å få vite identiteten til et vitne kommer til uttrykk gjennom reglene om dokumentinnsyn, om vitneplikt og om den siktedes rett til å være til stede i rettsmøter.

Når det gjelder dokumentinnsyn kan man sammenfatningsvis si at så lenge saken er under utenrettslig etterforskning, er det en forholdsvis vid adgang for å nekte innsyn i sakens dokumenter dersom dette anses nødvendig for å beskytte vitnet. Etter at tiltale er tatt ut, gir innsynsreglene ikke adgang til å skjule et vitnes identitet.

Det gjelder ingen alminnelig vitneplikt i forhold til politiet. Men den som er villig til å forklare seg for politiet, skal oppgi personalia som skal gå frem av avhørsrapporten. Det er ikke adgang for et vitne til å avgi forklaring til politiet anonymt. Vår prosessordning er basert på prinsippet om alminnelig vitneplikt for domstolene. Et vitne som skal forklare seg for retten, plikter å oppgi visse personlige opplysninger for åpen rett.

Under etterforskningen skal den siktede som hovedregel stevnes til rettsmøter, og den siktede og forsvaren har rett til å være til stede og komme med opplysninger og begjæringer. Under hovedforhandlingen skal tiltalte som regel være til stede. Retten kan likevel beslutte at siktede og andre skal forlate rettssalen mens et vitne blir avhørt, dersom det er særlig grunn til å frykte at en uforbeholden forklaring ellers ikke vil bli gitt. Regelen er en klar unntaksregel. Etter at vitnet har avgitt sin forklaring, skal den siktede gjøres kjent med det som er forhandlet i hans fravær.

4.2 Kildebeskyttelse

Etter gjeldende rett har politiet ikke adgang til å motta opplysninger mot løfte om konfidensiell behandling slik at informantens identitet holdes hemmelig for andre enn politiet og påtalemyndigheten. Selv om politiet har en viss skjønnsmessig adgang til å vurdere hvorvidt arbeidsnotater om tips fra publikum, tysteropplysninger o.l. skal gjøres til saksdokumenter, kan politiet ikke gi informanter noe bindende løfte om å bli holdt utenfor saken. Bevisførsel om hvem som er politiets kilde vil bare kunne avskjæres hvis opplysningen er uten betydning for saken eller hvis det vil utsette informanten for vesentlig velferdstap - alvorlig fare - dersom hans identitet blir kjent.

5. ANONYM VITNEFØRSEL

5.1 Sammendrag

5.1.1 Ulike former for anonym vitneførsel

Både graden og arten av anonym vitneførsel kan variere fra fullstendig anonymitet (proposisjonen pkt. 5) til delvis anonymitet der vitnets navn er kjent, men andre personalia holdes skjult (proposisjonen pkt.6).

5.1.2 Gjeldende rett

Et vitne plikter etter gjeldende rett å oppgi sitt navn - både for retten og for politiet. Det er usikkert om det er anledning til å avhøre et vitne som er skjult bak en skjerm og hvor kanskje også stemmen er fordreid.

5.1.3 Internasjonale forpliktelser m.v.

Lagdommer Hedlund går i utredningen gjennom sentral praksis om bruk av anonyme vitner fra Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD). Hun konkluderer med at bruk av forklaringer fra anonyme vitner ikke i seg selv er i strid med kravet til rettfærdig rettergang i Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) artikkel 6 (1) og (3) (d). Departementet er enig i dette.

EMK setter likevel visse grenser for bruken av anonyme vitnebevis. Spørsmålet om forsvaret har hatt muligheter til å motavhøre, imøtegå eller utfordre vitnet, er helt sentralt i vurderingen av om rettergangen

samlet sett har vært rettfærdig. Også arten og graden av anonymiteten må antas å ha betydning.

Europarådet har vedtatt en rekommandasjon om trusler mot vitner og den tiltalte rett til forsvar. Videre har EUs ministerråd vedtatt en resolusjon om beskyttelse av vitner i tilknytning til bekjempelse av internasjonal organisert kriminalitet.

5.1.4 Utenlandsk rett

Den gjennomgående hovedregelen i andre europeiske land er at anonym vitneførsel ikke er tillatt, men flere land har unntaksbestemmelser som tillater hel eller delvis anonymisering, blant annet England og Nederland. Anonym vitneførsel er derimot ikke tillatt i noen av de nordiske land.

5.1.5 Anonymitet under hovedforhandlingen

Betydningen av anonym vitneførsel

Etter departementets syn er det særlig to typer av situasjoner hvor den tiltalte vanskelig kan vite eller slutte seg til hvem vitnet er, og hvor det kan være behov for at vitnet forklarer seg anonymt. Dette er for det første tilfelle når en person som ikke har noen tilknytning til lovbryteren helt tilfeldig har vært vitne til en forbrytelse, og på grunn av forbrytelsens karakter eller trekk ved lovbryterens person frykter hevnaksjoner hvis han vitner. Det samme gjelder hvis vitnet er en polititjenestemann som har opptrådt som spaner eller har infiltrert et kriminelt miljø under dekknavn («under cover agent»).

Departementet mener at det ikke er noe stort behov for å åpne for at vitner kan forklare seg anonymt. Men i enkelte - alvorlige - saker vil en slik adgang kunne være av avgjørende betydning.

Få av høringsinstansene har uttalt seg eksplisitt om behovet for anonym vitneførsel. Men det følger forutsetningsvis av de konklusjoner som høringsinstansene trekker at flertallet mener at det er et slikt behov.

Betenkeligheter ved anonym vitneførsel

Departementet uttalte i høringsbrevet bl.a. at den tyngste innvendingen mot en ordning med bruk av anonyme vitner er at tiltalte ikke får den samme muligheten som ellers til å imøtegå det vitnet sier. I de sakene hvor det er mest praktisk å bruke anonyme vitner - ved bruk av tilfeldighetsvitner eller politivitner som har deltatt skjult i etterforskningen - vil imidlertid den tiltalte vanligvis ikke ha noe kjennskap til vitnet fra før. Da vil det også ha liten betydning for mulighetene hans til å forsvare seg at han ikke vet hvem vitnet er.

Den reduserte muligheten for kontradiksjon og den økte risikoen for uriktige forklaringer gjør at bevisverdien av et anonymt vitneprov kan bli redusert. Det må retten ta hensyn til ved bevisvurderingen.

Det er enighet blant høringsinstansene om at den største betenkeligheten er at den tiltalte mulighet for kontradiksjon blir svekket. Det er dessuten egnet til å svekke tillitsforholdet mellom forsvarer og klient hvis forsvareren får opplysninger om vitnets identitet som han har taushetsplikt om overfor klienten.

I proposisjonen gjengis flere høringsuttalelser der det fremkommer ulike innvendinger. Enkelte mener for eksempel at det empiriske grunnlaget bak departementets forslag er tynt, og det pekes på problemer knyttet til at en beslutning om anonym vitneførsel implisitt indikerer at tiltalte er skyldig. Adgangen til anonym vitneførsel kan også føre til at uvillige vitner krever å få forklare seg anonymt. Videre nevnes problemer knyttet til de begrensninger som Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD) har stilt opp. Det legges til grunn for forslaget at vitneprovet må ha vesentlig betydning for oppklaringen av saken, men at det ikke må være det eneste eller hovedsaklige bevis, og det pekes på at dette vil være et særdeles vanskelig vurderingstema. De fleste anonyme vitner vil være andre kriminelle personer, og slike personers motiver kan være varierende, men ofte tilpasset egeninteressen.

Departementet er ikke enig i at forslaget bygger på et svakt og ensidig grunnlag, og at det derfor bør avvises. Spørsmålet er utredet av lagdommer Hedlund, og det foreligger utredninger fra andre land, som departementet også har tatt i betraktning. Det bør være et vilkår for anonym vitneførsel at det ikke medfører vesentlige betenkeligheter av hensyn til den siktedes forsvar.

Departementet mener at en beslutning om anonym vitneførsel ikke kan tas til inntekt for at retten mener at den tiltalte er skyldig, og viser til at EMD i flere saker har godtatt bruk av anonyme vitner. Departementet tror ikke at problemet med at mange vitner vil kreve å få forklare seg anonymt vil bli så stort som noen høringsinstanser synes å mene.

Et anonymt vitnebevis vil etter omstendighetene ikke kunne tillegges like stor vekt som et vitnebevis som er avgitt av et ikke anonymt vitne, men departementet finner ikke grunn til å foreslå regler om vekten av anonyme vitnebevis. Det legges til grunn at anonym vitneførsel vil bli tillatt i svært få saker. Pressen og publikum vil kunne få vite innholdet i det anonyme vitnets forklaring med mindre dette vil kunne røpe identiteten.

Konklusjon

Lagdommer Hedlund uttaler at ulempene ved anonym vitneførsel er store, at det ikke er avdekket noe stort behov for å bruke anonyme vitner, og at det derfor for tiden ikke bør åpnes for anonym vitneførsel. Etter departementets syn er bruken av trusler og represalier mot vitner en alvorlig trussel mot rettsstaten. Betenkelighetene ved bruk av anonyme vitner er ikke

så store som ellers i de tilfeller hvor bruk av anonyme vitner er mest praktisk.

Det er et klart flertall blant høringsinstansene som totalt sett er positive til en ordning med anonym vitneførsel på nærmere bestemte vilkår. Departementet går på denne bakgrunnen inn for at det åpnes en begrenset adgang til å bruke anonyme vitner, jf. utkast til ny § 130 a i straffeprosessloven.

I hvilke situasjoner bør det åpnes for bruk av anonyme vitner?

I høringsbrevet foreslo departementet at kjerneområdet for bruk av anonyme vitner burde være saker hvor det er nærliggende fare for en alvorlig forbrytelse mot vitnets eller noen av dets nærmestes liv, helse eller frihet hvis vitnets identitet ble kjent. Det ble også åpnet for bruk av anonyme vitner for å sikre at en polititjenestemann fortsatt kan spane eller infiltrere et kriminelt miljø ved nærliggende fare for at politimanens mulighet til å delta i skjult etterforskningen av andre saker ble vesentlig vanskeliggjort.

Ingen høringsinstanser har vesentlige innvendinger mot forslaget, men noen har innvendinger mot enkelte sider ved forslaget. Riksadvokaten uttaler f.eks. at forslaget ikke er tilstrekkelig til å sikre både en effektiv rettshåndhevelse og beskytte vitner og polititjenestemenn mot krenkelser, f.eks. omfattes ikke trusler.

Departementet ser at det kan være et praktisk behov for å tillate anonym vitneførsel i flere tilfeller enn dem som er foreslått i høringsbrevet. På den annen side er bruk av anonyme vitner et vidtgående virkemiddel som bare bør brukes når det er et stort behov for det. En utvidelse av anvendelsesområdet kan eventuelt vurderes når en ordning med bruk av anonyme vitner har virket en tid. Etter innvendinger fra høringsinstansene har departementet imidlertid utelatt kravet om at faren må være «nærliggende» i lovutkastet i proposisjonen.

Andre vilkår

Det fremgår bl.a. av høringsbrevet at departementet mener det bør åpnes for bruk av anonyme vitner i saker om alvorlige forbrytelser mot liv, legeme og helbred. Dette omfatter i første rekke drap, grov legemsbeskadigelse og voldtekt. Også reglene i § 229 om legemsbeskadigelse med døden eller betydelig skade til følge, bør tas med. Departementet var mer i tvil om legemsbeskadigelse som fører til sykdom eller arbeidsudyktighet (§ 229, annet straffalternativ) burde omfattes.

Forslaget omfatter videre grovt ran (§ 268), utpressing (§ 266), alvorlige narkotikasaker (§ 162 annet og tredje ledd) og hvitvasking av utbytte. Departementet var i tvil om forbrytelser mot den personlige frihet, som tvang (§ 222), frihetsberøvelse (§ 223) og trusler (§ 227), burde tas med i oppregningen i tillegg

til utpressing og kidnapping, og gikk under tvil ikke inn for dette. Når det gjelder forbrytelser mot rikets sikkerhet (kap. 8 og 9) og visse allmennfarlige forbrytelser, gikk departementet inn for at bare § 151 a om flykapring m.v. tas med i denne omgangen. Også brudd på den nye § 132 a om sabotasje mot rettsvesenet ble omfattet.

Enkelte høringsinstanser slutter seg til det utvalget som Justisdepartementet har gjort. Noen mener imidlertid at det i større grad må kunne overlates til rettens skjønn om anonym vitneførsel skal tillates, mens andre foreslår at saker med strafferamme på 6 år, eventuelt over 6 år, bør omfattes.

En konkret oppregning av straffebud kan føre til at kriminalitetstyper hvor det er et særlig behov for anonym vitneførsel, faller utenfor ordningen. Departementet er enig i dette, men viser til at de avgrensningskriterier som er foreslått, vil føre til at en ordning med anonym vitneførsel får et vidt anvendelsesområde.

En del instanser har innvendinger mot det utvalget som departementet har gjort, og de fleste mener at utvalget er for snevert. Samlet foreslår høringsinstansene å inkludere en lang rekke forbrytelser i oppregningen i § 130 a. Tas alle disse lovbruddene med, vil området for anonym vitneførsel bli svært omfattende. Det ville etter departementets syn være å gå altfor langt. Den forbrytelsestypen som flest instanser ønsker å inkludere i oppregningen, er overtredelser av alkoholloven, det vil si ulovlig produksjon og innførsel av sprit. Departementet holder fast ved at man ikke bør åpne for anonym vitneførsel i slike saker.

I tillegg til avgrensningen etter forbrytelsestype, skal anonym vitneførsel bare kunne tillates hvis andre mindre vidtrekkende virkemidler ikke strekker til. Det er videre et vilkår at anonym vitneførsel ikke reiser vesentlige betenkeligheter av hensyn til forsvaret. Dette formuleres som et vilkår om at bruken av anonyme vitner må være strengt nødvendig. Det forutsettes at domfellelse - i tråd med EMDs praksis - ikke alene eller hovedsakelig baseres på vitneprovet, men departementet mener det ikke bør tas inn som et uttrykkelig vilkår i loven at vitneprovet ikke må være av avgjørende betydning for sakens utfall.

Hva skal ordningen gå ut på?

Departementet foreslår at anonymitet bør tillates i form av at vitnets navn eller andre opplysninger som kan føre til at vitnets identitet blir kjent, ikke blir opplyst, eller at det tas i bruk fysiske eller tekniske hjelpemidler for å holde vitnets identitet skjult.

Alle fagdommerne bør kjenne vitnets identitet når retten settes med flere juridiske dommere. Ingen av høringsinstansene har innvendinger mot dette. Departementet var i høringsbrevet i tvil om lekdommerne burde få vite hvem vitnet er. Høringsinstansene er delt i synet på dette spørsmålet. Departementet foreslår i

proposisjonen at leddommerne skal få vite vitnets identitet på lik linje med fagdommerne.

Det foreslås også at forsvaren skal få opplyst hvem vitnet er. Høringsinstansene er delt i synet på om forsvaren skal få opplyst vitnets identitet. Departementet legger vekt på at flertallet av de høringsinstanser som har uttalt seg, går inn for at forsvaren skal få vite hvem vitnet er. Det er også sentralt at EMD i flere saker har lagt avgjørende vekt på at forsvaren vet hvem vitnet er. Departementet reiste i høringsbrevet spørsmål om forsvaren bør kunne fraskrive seg retten til å vite hvem vitnet er, og besvarte for egen del spørsmålet benektende. De av høringsinstansene som har uttalt seg om spørsmålet, er uenig med departementet på dette punktet. De mener at forsvaren bare bør gis en rett, ikke en plikt til å kjenne vitnets identitet. Departementet foreslår etter dette en slik ordning.

De som får opplysning om vitnets identitet i forbindelse med straffesaken, må pålegges en lovfestet taushetsplikt om dette. Det samme gjelder polititjenestemenn som kjenner vitnets identitet.

Beslutningen om anonym vitneførsel

Det bør være et vilkår for anonym vitneførsel at påtalemyndigheten har begjært det, og departementet foreslår at kompetansen legges til statsadvokaten. De fleste høringsinstansene har ikke hatt innvendinger til dette. Forsvarergruppen av 1977 mener at kompetansen bør legges til riksadvokaten, mens enkelte andre mener at kompetansen bør legges til påtalemyndigheten generelt, eller til politimesteren.

Departementet foreslår at beslutningen om anonym vitneførsel bør treffes av retten etter begjæring fra påtalemyndigheten. De aller fleste høringsinstansene støtter dette. Departementet mener videre at det kan være behov for å avgjøre under saksforberedelsen om et vitne skal forklare seg anonymt under hovedforhandlingen eller ikke, og foreslår at dette fastsettes i straffeprosessloven § 272. Ingen av høringsinstansene går imot dette. Avgjørelsen kan gjøres om under hovedforhandlingen. Begjæring om anonym vitneførsel behandles i lagmannsretten av tre fagdommere, og i herreds- eller byretten av administrator.

Det skal alltid være oppnevnt forsvarende når spørsmålet om et vitne skal forklare seg anonymt skal behandles, også når dette skjer under saksforberedelsen. Avgjørelsen om anonym vitneførsel treffes ved kjennelse og kjennelsen kan påkjæres. Etter departementets syn taler gode grunner for at det skal gjelde en særskilt plikt til å gi begrunnelse for kjennelser om anonym vitneførsel, jf. utkastet til ny § 130 A siste ledd.

Vanligvis skal det gå frem av bevisoppgaven hvilke vitner som skal føres. Ønsker påtalemyndigheten at et vitne skal forklare seg anonymt, bør det bare opplyses om dette. Departementet foreslår at det blir gitt

regler om dette i straffeprosessloven § 264 som gis tilsvarende anvendelse for § 314 om ankeerklæring.

Det foreslås videre at domstoloven kap. 7 endres slik at det sies uttrykkelig i loven at behandlingen av begjæring om anonym vitneførsel skal holdes for lukkede dører.

Kjennelsen om anonym vitneførsel bør ikke meddeles siktede, bare forsvaren med mindre forsvaren ikke ønsker å kjenne vitnets identitet. Den siktede bør få vite at det er besluttet anonym vitneførsel.

Endringer i andre bestemmelser for å sikre gjennomføringen av anonym vitneførsel m.v.

Retten bør ha adgang, men ikke plikt til å beslutte lukkede dører mens avhøret pågår. Dommen må ikke inneholde opplysninger som kan føre til at vitnets identitet blir kjent. Dersom begrunnelsesplikten gjør det nødvendig å komme med opplysninger om vitnets identitet, skal opplysningene nedtegnes i et særskilt dokument. Retten skal kunne beslutte at en tiltalt skal forlate rettssalen under behandlingen av en begjæring om anonym vitneførsel og når et anonymt vitne skal avhøres.

5.1.6 Anonymitet under etterforskningen

Departementet mener at hvis det åpnes for anonym vitneførsel under hovedforhandlingen, bør det også være tillatt å bruke anonyme vitner under etterforskningen - både i politiavhør og i dommeravhør, jf. forslag til ny § 234 a i straffeprosessloven. Det bør også være adgang for politiet til å beskytte sine kilder slik at vitnets identitet blir holdt hemmelig. Ingen av høringsinstansene går imot dette.

I første omgang bør de samme vilkår gjelde for bruk av anonyme vitner under etterforskningen som under hovedforhandlingen. Adgangen til å bruke anonyme vitner vil i praksis likevel være videre under etterforskningen fordi vilkårene oftere vil være oppfylt. Under tvil foreslo departementet i høringsbrevet at kompetansen til å begjære anonyme rettslige avhør under etterforskningen skal legges til statsadvokaten. De få høringsinstansene som har uttalt seg om dette spørsmålet, har ulike synspunkter. Departementet opprettholder forslaget.

Departementet mener at rettslige avhør av anonyme vitner må kunne brukes som bevis i fengslingsaker eller andre saker om bruk av tvangsmidler. Også et anonymt politiavhør bør kunne brukes som bevis. Det samme gjelder under hovedforhandlingen.

Det bør gjelde enkelte særlige prosessregler for anonyme politiavhør, slik departementet har foreslått for anonyme rettslige avhør. Blant annet må det gjelde begrensninger i adgangen til dokumentinnsyn og i adgangen til å føre bevis om vitnets identitet.

Oslo politidistrikt og ØKOKRIM mener at det vil være for strengt å la vilkårene i §130 a gjelde for politiavhør, men departementet vil i denne omgangen

ikke foreslå et videre anvendelsesområde for § 234 a enn for § 130 a.

Departementet foreslo i høringsbrevet at kompetansen til å beslutte anonyme politiavhør legges til statsadvokaten, ikke retten. ØKOKRIM støttet forslaget. De andre høringsinstansene som har uttalt seg om spørsmålet, mente at beslutningen i første hånd burde treffes av politimesteren eller den han bemyndiger etter mønster av § 216 d om kommunikasjonskontroll. Departementet fremmer i proposisjonen forslag om at politimesteren skal ha kompetanse til å begjære anonym vitneførsel for politiet, men at den endelige beslutningen treffes av forhørsretten.

Adgangen til å holde hemmelig navnet på en informant bør være den samme som adgangen til å foreta anonyme politiavhør. Også ellers bør reglene så langt det er mulig være de samme for de to typene av anonyme avhør under etterforskningen. Ingen av høringsinstansene hadde innvendinger mot dette. De fleste høringsinstansene mener at også kompetansereguleringene bør være de samme ved de to formene for anonymitet.

Utkastet § 234 a gir for øvrig en hjemmel for Kongen til å gi nærmere forskrift om anonyme politiavhør og anonyme informanter, herunder om taushetsplikt og om oppbevaring av opplysningene.

5.2 Komiteens merknader

5.2.1 Anonymitet under hovedforhandlingen

Ut fra dagens kriminalitetsbilde, der det synes som om kriminelle stadig oftere utøver vold eller truer vitner og andre aktører i straffesaker for å hindre oppklaring og pådømming av straffbare handlinger, mener komiteen det er viktig å åpne for en begrenset adgang til å bruke anonyme vitner som foreslått i ny § 130 a i straffeprosessloven.

Komiteen har merket seg at både lagdommer Hedlund i sin utredning, regjeringsadvokaten og Justisdepartementet mener at bruk av anonyme vitner i seg selv ikke er i strid med kravet til rettfærdig rettergang i Den europeiske menneskerettkonvensjonen (EMK), artikkel 6 (1) og (3) (d).

Komiteen har videre merket seg at Europarådet i sin rekommandasjon om trusler mot vitner og den tiltalte rett til forsvar bl.a. uttaler at siktemålet med rekommandasjonen er å samordne og bevirke medlemsstatenes initiativ for å beskytte truede vitner, samtidig som den tiltalte rett til et effektivt forsvar blir ivarettatt. Komiteen legger vekt på at det i rekommandasjonen heter at det er uakseptabelt at rettsvesenet kan komme til å mislykkes i straffeforfølgingen mot en mistenkt fordi vitner på en effektiv måte er skremt fra å vitne fritt og sannferdig. Vitner har en spesiell rolle i straffeprosessen. Deres vitneprov er ofte avgjørende for om den skyldige blir dømt, særlig ved organisert kriminalitet og kriminalitet i familien.

Komiteen vil videre peke på at EUs ministerråd i sin resolusjon om beskyttelse av vitner i tilknytning til bekjempelse av internasjonal organisert kriminalitet framholder at hel eller delvis anonymitet for truede vitner kan være et aktuelt virkemiddel som statene anbefales å vurdere å ta i bruk i straffeforfølgingen av internasjonal kriminalitet.

Komiteen er enig med Justisdepartementet i at det ikke er et veldig stort behov for å åpne for anonyme vitneforklaringer, men at en slik adgang i enkelte alvorlige saker vil kunne være av avgjørende betydning.

Komiteen deler departementets syn på at det kan være behov for at vitner tillates å forklare seg anonymt når en person som ikke har noen tilknytning til lovbrøteren helt tilfeldig har vært vitne til en forbrytelse, og der det pga. forbrytelsens karakter eller trekk ved lovbrøterens person kan være grunn til å frykte hevnaksjoner etter et eventuelt vitnemål. Komiteen mener også som departementet at det samme kan gjelde hvis vitnet er en polititjenestemann som har opptrådt som spaner eller har infiltrert et kriminelt miljø under dekknavn («under cover agent»).

I tråd med de nevnte tilfeller er komiteen enig med departementet i at kjerneområdet for å tillate anonyme vitner er i saker hvor det antas å være fare for en alvorlig forbrytelse mot vitnets eller noen av dets nærmestes liv, helse eller frihet hvis vitnets identitet blir kjent, og at det også åpnes for anonyme vitner for å sikre at en polititjenestemann fortsatt kan ha mulighet til å delta i skjult etterforskning av andre saker.

Komiteen deler Justisdepartementets syn i det endelige lovutkastet om at ordet «nærliggende» sløyfes, når det gjelder graden av fare et vitne må være utsatt for før en tillater anonym vitneførsel.

Komiteen viser til at det regnes opp i § 130 a første ledd i hvilke sakstyper en skal kunne bruke anonyme vitner. Komiteen har merket seg at flere høringsinstanser mener det er behov for å inkludere flere lovbrudd i denne oppregningen, men at departementet mener det vil føre for langt å følge opp disse forslagene. Komiteen har også merket seg at Riksadvokaten støtter departementets utvalg mht. bestemmelsens anvendelsesområde.

Komiteen ser at det kan være behov for å tillate anonym vitneførsel i flere tilfeller enn Justisdepartementet anbefaler, og komiteen vil for sin del foreslå at også bestemmelsen om produksjon, salg, oppbevaring og innførsel av et meget betydelig kvantum alkohol, jf. alkoholloven § 10-1 tredje ledd inkluderes i de typer lovbrudd der det kan føres anonyme vitner. Komiteen viser til at dette er den forbrytelsestypen flest høringsinstanser ønsker å inkludere i oppregningen i § 130 a. Komiteen vil samtidig be departementet vurdere å heve strafferammen i nevnte bestemmelse fra 6 til 10 år. Dette vil bl.a. gjøre det mulig å ta

i bruk ulike ekstraordinære etterforskningsmetoder i saker om produksjon, salg og smugling av sprit.

Komiteen fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber Regjeringen vurdere å heve strafferammen i alkoholloven § 10-1 tredje ledd til 10 år.»

Komiteen er i likhet med departementet tilbakeløst med på nåværende tidspunkt å utvide anvendelsesområdet for anonyme vitner ut over dette i og med at det dreier seg om et vidtgående virkemiddel som pga. de prinsipielle innvendinger som kan reises mot anonym vitneførsel bør brukes med stor varsomhet.

Komiteen mener det vil være riktig å vurdere både dette og kriteriene for hvilke krenkelser som skal kreves før anonyme vitner kan brukes på nytt når regelen har virket en tid.

Komiteen er klar over at den største innvendingen mot bruk av anonyme vitner er tiltaltes reduserte mulighet til å imøtegå det vitnet sier, men i og med at det legges opp til at anonym vitneførsel skal brukes i tilfeller hvor den tiltalte vanligvis ikke har noen kjennskap til vitnet fra før, mener komiteen at det vil ha mindre betydning for tiltaltes mulighet til å forsvare seg at han/hun ikke vet hvem vitnet er.

Komiteen vil imidlertid peke på at den reduserte muligheten for kontradiksjon og den økte risikoen for uriktige forklaringer kan føre til at bevisverdien av et anonymt vitneprov kan bli redusert. Dette må det etter komiteens syn tas hensyn til ved bevisvurderingen. Komiteen mener at de rettssikkerhetsmessige betenkeligheter til en viss grad kan avhjelpest ved at forsvareren får vite vitnets identitet.

Komiteen ser klart de vanskeligheter og betenkeligheter som reises i forbindelse med om forsvareren skal få vite hvem det anonyme vitnet er eller ei. Komiteen er enig i proposisjonens konklusjon om at forsvareren gis en rett, men ikke en plikt til å kjenne vitnets identitet.

Komiteen har merket seg de øvrige innvendinger som har kommet mot å gi adgang til anonym vitneførsel. Komiteen vil understreke at anonym vitneførsel ikke må medføre vesentlige betenkeligheter av hensyn til siktedes forsvar. Komiteen mener at tillatelse til anonym vitneførsel på de vilkår Regjeringen foreslår, ikke i vesentlig grad vil svekke viktige rettsprinsipper. Komiteen er av den oppfatning at det må legges vesentlig vekt på at det er også en del av rettsstatens verdier at det blir reagert på alvorlige lovbrudd. Komiteen vil i den sammenheng minne om at vitner er sentrale i rettssystemet, og at samfunnet ikke kan akseptere trusler og represalier mot aktører i straffesaker.

Komiteen er videre enig med Justisdepartementet i at en beslutning om anonym vitneførsel ikke kan tas til inntekt for at retten mener at den tiltalte er

skyldig. Komiteen viser i den forbindelse til at Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD) i flere saker har godtatt bruk av anonyme vitner.

Komiteen er enig i at det ikke foreslås regler om vektleggingen av anonyme vitnebevis. Komiteen går ut fra at domfellelse - i tråd med EMDs praksis - ikke alene eller hovedsakelig baseres på det anonyme vitneprovet, men komiteen finner det ikke riktig at det tas inn som et uttrykkelig vilkår i loven at vitneprovet ikke må være av avgjørende betydning for sakens utfall.

Komiteen legger vekt på at presse og publikum må få vite innholdet i anonyme vitners forklaringer så fremt dette ikke vil kunne røpe de aktuelle vitners identitet.

Komiteen er enig i at anonymitet bør tillates ved at vitnets navn eller andre opplysninger som kan forårsake at vitnets navn blir kjent, ikke blir opplyst. Komiteen ser klart at det også vil kunne tas i bruk fysiske eller tekniske hjelpemidler for å holde vitnets identitet hemmelig.

Når retten settes med flere juridiske dommere må alle etter komiteens syn kjenne vitnets identitet. Komiteen mener at fagdommere og lekdommere må være likestilt, og går derfor inn for at lekdommere også skal få vite vitnets identitet.

Komiteen vil understreke nødvendigheten av at de som får opplysninger om et anonymt vitnes identitet i forbindelse med straffesaken, må pålegges en lovfestet taushetsplikt om dette. Det samme mener komiteen må gjelde for polititjenestemenn som kjenner det aktuelle vitnets identitet.

Komiteen er enig i at kompetansen til å begjære anonym vitneførsel legges til statsadvokaten, og at beslutningen om anonym vitneførsel treffes av retten. Komiteen ser klart at det kan være behov for å avgjøre under saksforberedelsen om et vitne skal få anledning til å forklare seg anonymt under hovedforhandlingen eller ikke, og er følgelig enig i at dette fastsettes i straffeprosessloven § 272. Komiteen viser imidlertid til at en avgjørelse kan omgjøres under hovedforhandlingen.

Komiteen er enig i at begjæringen om anonym vitneførsel behandles av tre fagdommere i lagmannsretten, og av administrator i herreds- eller byretten.

Etter komiteens syn er det viktig at det er oppnevnt offentlig forsvar når spørsmål om et vitne skal kunne få forklare seg anonymt skal behandles, også når dette skjer under saksforberedelsen, jf. straffeprosessloven § 97 nytt annet ledd.

Komiteen er enig i at en avgjørelse om anonym vitneførsel treffes ved kjennelse, og at kjennelsen kan påkjæres. Komiteen deler departementets syn om at det skal være plikt til å gi begrunnelse for kjennelser om anonym vitneførsel.

Komiteen synes at det er viktig at domstoloven kap. 7 endres slik at det slås fast i loven at behand-

lingen av begjæringer om anonym vitneførsel skal holdes for lukkede dører. Komiteen er enig i at den delen av rettsboken som inneholder vitnets navn holdes adskilt fra den øvrige delen av rettsboken, og at denne delen må oppbevares på betryggende måte. Komiteen er videre enig i at tilsvarende regler om oppbevaring av politidokumenter som røper vitnes identitet, bør gis i påtaleinstruksen.

Komiteen er av den oppfatning at en kjennelse om anonym vitneførsel ikke bør meddeles siktede, men kun forsvareren, hvis vedkommende forsvarer ønsker det.

Komiteen er enig i at retten bør ha adgang til, men ikke plikt til, å beslutte lukkede dører mens avhøret av et anonymt vitne foregår, jf. § 125 i domstolloven. Hvis begrunnelsesplikten til en dom gjør det nødvendig å komme med opplysninger om et vitnes identitet, må disse opplysningene etter komiteens mening nedtegnes i et eget dokument.

Komiteen vil understreke at retten skal kunne beslutte at en tiltalt skal forlate rettssalen under behandling av en begjæring om anonym vitneførsel og når et anonymt vitne skal avhøres. Komiteen er enig i at det ikke gis innsyn i dokumenter med opplysninger som kan avsløre hvem vitnet er.

5.2.2 Anonymitet under etterforskningen

Komiteen deler Justisdepartementets syn om at det både i politi- og dommeravhør må være tillatt å bruke anonyme vitner under etterforskningen. Komiteen mener også at det bør være adgang for politiet til å beskytte sine kilder slik at vitnets identitet kan holdes hemmelig.

Komiteen synes det er naturlig at kompetansen til å begjære anonyme rettslige avhør under etterforskningen legges til statsadvokaten.

Komiteen mener i likhet med departementet at avhør av anonyme vitner må kunne brukes som bevis i fengslingsaker eller andre saker om bruk av tvangsmidler. En viktig forutsetning for dette er etter komiteens syn at forhørsdommeren får alle relevante opplysninger om vitnets identitet. Komiteen mener at også et anonymt politiavhør bør kunne brukes som bevis, det samme bør etter komiteens mening gjelde under hovedforhandlingen.

Komiteen støtter departementet i at politimesteren skal ha kompetanse til å begjære anonym vitneførsel for politiets egne avhør, men at det er forhørsretten som må ta en beslutning.

Komiteen er enig i at adgangen til å hemmeligholde navnet på en informant bør være den samme som adgangen til å foreta anonyme politiavhør. Komiteen synes ellers det er naturlig at reglene for de to typene av anonyme avhør under etterforskningen, så langt det er mulig, er de samme.

Komiteen støtter forslaget i § 234 a som gir en hjemmel for Kongen til å gi nærmere forskrift om anonyme politiavhør og anonyme informanter.

6. ANDRE FORMER FOR VITNEBESKYTTELSE

6.1 Sammendrag

6.1.1 Gjeldende rett

Hvilke personlige opplysninger et vitne skal oppgi i retten, er regulert i straffeprosessloven § 130. Før et vitne avhøres skal rettens formann spørre vitnet om navn, fødselsår og -dag, stilling, bopel og forhold til den siktede og den fornærmede. Vitner fikk etter en lovendring i 1995 rett til å oppgi arbeidssted i stedet for bopel, men rettens formann kan pålegge vitnet å meddele sin bostedsadresse til retten dersom det er nødvendig.

Retten kan beslutte at den siktede og andre personer skal forlate rettssalen mens et vitne blir avhørt dersom det er særlig grunn til å frykte at vitnet ellers ikke vil gi en uforbeholden forklaring (§§ 245 og 284). Når den fornærmede avhøres, kan retten også pålegge den siktede og andre å forlate rettssalen hvis særlige grunner gjør at hensynet til fornærmede tilsier det.

Retten kan beslutte at forhandlingene skal skje for lukkede dører blant annet når et vitne ber om det av grunner som retten finner fyllestgjørende. Retten kan også beslutte å lukke dørene ved rettslig avhør under etterforskning og ved bevisopptak når det antas at det vil kunne vanskeliggjøre opplysningen av saken å foreta avhøret for åpen rett.

6.1.2 Er det behov for lovendringer?

Skjerming av vitners bopel og arbeidssted

Etter det departementet kjenner til, blir kravet om at vitner må oppgi sin bopel, praktisert ulikt av forskjellige rettsformenn. Det blir opplyst at tjenestemenn ved Oslo politikammer - til tross for lovendringen i 1995 - fortsatt blir avkrevd sin private adresse i retten. På denne bakgrunnen ba politimesteren departementet om å vurdere å foreslå en endring i § 130 som presiserer at offentlige tjenestemenn som skal forklare seg om forhold som de er blitt kjent med i kraft av sin stilling, skal ha rett til å oppgi tjenestested i stedet for bopel. I utredningen om anonyme vitner anbefaler også lagdommer Hedlund at man endrer § 130. Hedlund foreslår at både et vitnes privatadresse og arbeidssted på visse vilkår skal kunne holdes skjult.

Departementet er enig med Hedlund, men mener det ikke bør stilles så strenge krav til de tilfellene hvor unntaksregelen skal kunne påberopes som Hedlund foreslår. Vilkårene ble i høringsbrevet foreslått å være at vitnet eller vitnets nærmeste vil bli utsatt for en alvorlig forbrytelse som krenker livet, helsen eller frihe-

ten, eller ved fare for vesentlig velferdstap av annen art.

Flere instanser sier uttrykkelig at de er enig i at man bør presisere og utvide reglene i § 130. Enkelte mener at departementets forslag i høringsbrevet ikke går langt nok.

Departementet har justert forslaget noe etter høringsuttalelsene, bl.a. er kravet om at det skal være «særlig» grunn til å frykte for en «alvorlig» forbrytelse, endret til «grunn til» å frykte for at vitnet eller noen av dets nærstående vil bli utsatt for en «forbrytelse som krenker livet, helsen eller friheten, eller for vesentlig velferdstap av annen art».

Annen beskyttelse av personopplysninger. Sperring av adresse i folkeregisteret

Etter forskrift om folkeregistrering § 37 kan en person søke om at det nedlegges forbud mot at vedkommendes adresse oppgis til private. Vilkåret er at «det kan dokumenteres at det foreligger fare for skade på liv, legeme eller helse».

Politimesteren i Oslo har bedt Justisdepartementet om å vurdere behovet for å endre reglene om sperring av adresse i folkeregisteret for så vidt gjelder polititjenestemenn slik at vurderingen av om vilkårene er oppfylt skal foretas av den stedlige politimesteren istedenfor folkeregisteret, og at en adressesperre for polititjenestemenn beskyttes med graderingen «strengt fortrolig».

Justisdepartementet antok i høringsbrevet at det ikke var behov for å endre reglene fordi praksis var blitt endret slik at det ikke lenger ble stilt krav om at det måtte være fremsatt en konkret trussel mot den enkelte ansatte. Søknad om sperring av adresse fra polititjenestemann som politimesteren stadfester behovet for, skulle være tilstrekkelig grunnlag for sperring, og dersom politimesteren mente at det var behov for gradering «strengt fortrolig» for enkelte tjenestemenn, ville det bli akseptert.

Riksadvokaten og Oslo politidistrikt mener det uansett er grunn til å vurdere om ikke forskriften bør endres slik at det enkelt kan innføres begrensninger i opplysningsadgangen også for personer uten tilknytning til politiet.

I Sverige har man et tretrinnsystem som tar sikte på å verne personopplysninger som spenner fra en anmerking i folkeregisteret om å utvise forsiktighet ved vitneutlevering av opplysninger, til som siste utvei, å utstyre en person som er utsatt for trusler, med fingerpersonopplysninger.

Flere instanser stiller seg positive til at det innføres en lignende adgang til å skifte identitet i Norge.

På bakgrunn av høringsrunden er departementet kommet til at det kan være grunn til å vurdere nærmere om folkeregisterforskriften bør endres, og om adgangen til å beskytte personopplysninger bør utvides. Dette krever imidlertid en bredere vurdering enn det

er anledning til i denne sammenheng. Departementet vil ta initiativ til at det blir nedsatt et utvalg for å vurdere disse spørsmålene.

Forhåndsbeslutninger

Avgjørelser om at den siktede eller andre skal forlate rettssalen mens et vitne forklarer seg, eller om at avhøret skal skje for lukkede dører og med referatforbud, treffes vanligvis når rettsmøtet begynner, men kan også treffes under saksforberedelsen.

Departementet foreslår at dette sies uttrykkelig i straffeprosessloven § 272, og viser til at retten kan beslutte å utsette avgjørelsen til hovedforhandlingen hvis den finner grunn til det.

Bruk av skjerm m.v.

Departementet foreslår at anonym vitneførsel skal kunne skje blant annet ved å ta i bruk fysiske eller tekniske hjelpemidler for å holde vitnets identitet skjult. Vitnet skal for eksempel kunne avhøres bak en skjerm, med forkledning eller med forvrengt stemme. Lagdommer Hedlund peker på at det kan være grunn til å bruke optiske eller akustiske hjelpemidler, også i tilfeller hvor vitnets identitet skal være kjent. Departementet foreslår at adgangen til å bruke slike virkemidler lovfestes under samme vilkår som retten kan beslutte at siktede skal forlate rettssalen, jf. §§ 245 og 284 i straffeprosessloven.

Det er noe ulike syn på forslaget blant høringsinstansene.

Straffeprosessloven § 109 a tillater fjernavhør av vitner og sakkyndige ved hjelp av telefon, eventuelt telefon ledsaget av bilde. Departementet peker på at dette regelverket kan brukes som grunnlag for å foreta fjernavhør av truede vitner.

Er det behov for egne tiltak for å beskytte barn som vitner i straffesaker?

Justiskomiteen viser i Innst. O. nr. 3 (1999-2000) s. 20 til de såkalte barneransakene fra 1998, hvor det var spørsmål om barn som var fornærmet i saken skulle få forklare seg uten den tiltalte og tilhørere til stede.

Som det går frem foran, er det etter gjeldende rett adgang til både å pålegge den tiltalte og andre å forlate rettssalen og å utelukke offentligheten hvis det er grunn til å frykte for at en uforbeholden forklaring ellers ikke vil bli gitt. Når fornærmede forklarer seg, kan retten også treffe slik beslutning hvis særlige grunner gjør at hensynet til fornærmede tilsier det. Her vil det være et moment at vitnet er mindreårig.

Etter departementets syn bør man se an virkningene av ordningen med anonym vitneførsel før man eventuelt vurderer ytterligere tiltak for å beskytte barn som vitner i straffesaker.

6.1.3 Praktiske beskyttelsestiltak

Tiltak av praktisk art vil etter omstendighetene kunne være av stor betydning for vitner som føler seg truet. For eksempel kan det være aktuelt å la vitnet bli ledsaget til og fra rettsbygningen og å sørge for at vitnet kan oppholde seg i et eget venterom før vedkommende forklarer seg. Det kan også være behov for praktiske foranstaltninger i vitnets hverdag, for eksempel å peke ut en kontaktperson i politiet for vitnet, gi vitnet en overfallsalarm, eller overvåke vitnet.

I merknadene til Europarådets rekommandasjon om trusler mot vitner uttales det at det bør finnes et organisert vitnebeskyttelsesprogram. Metodeutvalget konkluderte med at det ikke er grunnlag for å anbefale at det utarbeides rutiner eller programmer for vitnebeskyttelse. Justiskomiteen ba derimot i Innst. O. nr. 3 (1999-2000) departementet vurdere dette. Kriminalpolitisen og Oslo politidistrikt går inn for at det utarbeides rutiner eller programmer for vitnebeskyttelse.

Departementet mener fortsatt at det ikke er grunnlag for å utarbeide programmer for vitnebeskyttelse. Det er tale om så få saker at det er lite å hente ved å etablere standardiserte løsninger. Av høringsinstansene har bare Oslo politidistrikt gjort rede for erfaringer med vitnebeskyttelse, og det opplyses at de har brukt store ressurser på vitnebeskyttelse i flere saker. Departementet vil nedsette en arbeidsgruppe som får i oppgave å gi en samlet oversikt over praktiske tiltak for å beskytte vitner.

6.2 Komiteens merknader

Komiteen er enig med Justisdepartementet i at både et vitnes privatadresse og arbeidssted skal kunne holdes skjult for den tiltalte når det er grunn til å frykte for at vitnet eller noen av dets nærstående vil bli utsatt for en forbrytelse som krenker livet, helsen eller friheten, eller for vesentlig velferdstap av annen art.

Komiteen ser et klart behov for å få gjennomført de aktuelle endringene i folkeregisterforskriften (jf. pkt. 6.1.2). Komiteen viser til de innspill politiet og riksadvokaten har kommet med, og forutsetter at man finner en snarlig løsning på saken. Komiteen ber om at det blir redegjort for forskriftsendringen i budsjettproposisjonen som fremlegges til høsten.

Komiteen er enig i at det vurderes om adgangen til å beskytte personopplysninger skal utvides, herunder skal det åpnes for at en person får nye personopplysninger, bl.a. personnummer.

Komiteen støtter forslaget om at det i straffeprosessloven § 272 slås fast at det allerede under saksforberedelsen skal kunne fastslås om den siktede eller andre skal forlate rettssalen mens et vitne forklarer seg, eller om avhøret skal skje for lukkede dører og med referatforbud. Komiteen vil imidlertid understreke at retten kan utsette å ta en slik beslutning til selve hovedforhandlingen.

Komiteen er enig i at adgangen til bruk av virkemidler som avhør bak en skjerm, med forkledning eller med forvrengt stemme, lovfestes i §§ 245 og 284 i straffeprosessloven, tilsvarende som for rettens beslutning om at siktede skal forlate rettssalen. Komiteen mener at det av rettssikkerhetsmessige grunner kan være riktigere med avskjerming enn at tiltalte må forlate rettssalen når vitnet forklarer seg.

Komiteen viser i likhet med departementet til at straffeprosessloven § 109 a gir grunnlag for å foreta fjernavhør av truede vitner. Komiteen går ut ifra at departementet ved ikrafttredelsen av en eventuell ordning med anonyme vitner, vurderer hvorvidt forskriften om fjernavhør bør endres.

Komiteen viser til at det vil være et viktig moment at vitnet er mindreårig når en vurderer om det skal tillates anonym vitneførsel og/eller andre former for vitnebeskyttelse. I den forbindelse vil komiteen peke på den lovendringen som ble foretatt i straffeprosessloven § 245 og § 284 i 1994 når det gjelder adgangen til å nekte tiltalte å være til stede av hensyn til fornærmede når denne forklarer seg. Komiteen vil presisere at selv om denne regelen er en unntaksbestemmelse, jf. kravet om at det må foreligge særlige grunner, bør man spesielt i forhold til mindreårige benytte regelen der tiltaltes nærvær utvilsomt representerer en stor belastning for fornærmede under hans/hennes vitneforklaring. Det kan ikke legges samme norm til grunn for hvilken belastning fornærmede må akseptere ved avgivelse av vitneprov når vitnet er mindreårig som når det dreier seg om en voksen person.

Komiteen peker på at eksempler fra rettspraksis kan tyde på at bestemmelsene praktiseres for strengt i saker der fornærmede er mindreårig, og forutsetter at domstolene legger ovenfor nevnte retningslinjer til grunn ved skjønnsutøvelsen knyttet til de aktuelle bestemmelsene. Komiteen mener dessuten det er grunn til å endre lovens regler om forklaringer fra vitner som ikke er fornærmede. Også for slike vitner bør det, når de er under 18 år, gis en regel om at siktede/tiltalte kan pålegges å forlate salen dersom hensynet til vitnet tilsier det. Komiteen foreslår en endring i §§ 245 og 384 i samsvar med dette.

Komiteen fremmer følgende forslag til endring i straffeprosessloven § 245:

«§ 245 første ledd fjerde punktum skal lyde:

Ved avhør av fornærmede eller av et vitne under 18 år kan retten treffe beslutning om at siktede eller andre skal forlate rettssalen, også hvis særlige grunner gjør at hensynet til henholdsvis fornærmede eller vitnet tilsier det.»

«§384 første ledd femte punktum endres tilsvarende.»

Komiteen synes for øvrig det er riktig at en ser an virkningene med de foreslåtte ordninger, før en eventuelt vurderer ytterligere tiltak for å beskytte barn som vitner i straffesaker.

Komiteen har merket seg de forskjellige tiltak av praktisk art som er aktuelle for truede vitner.

Komiteen er spesielt oppmerksom på at Europarådet i sin rekommandasjon om trusler mot vitner uttaler at det bør finnes et organisert vitnebeskyttelsesprogram som omfatter bl.a. identitetsbytte og relokalisering. Komiteen har registrert at Metodeutvalget og Oslo politidistrikt har forskjellig syn på behovet for utarbeidelse av rutiner eller programmer for vitnebeskyttelse.

I og med at det er tale om forholdsvis få saker, deler komiteen Justisdepartementets syn om at det fortsatt er lite å hente ved å etablere standardiserte løsninger og programmer for vitnebeskyttelse.

Komiteen vil imidlertid sterkt understreke behovet for å få en samlet oversikt over praktiske tiltak for å beskytte vitner, og støtter departementet i at en nedsetter en arbeidsgruppe som får i oppgave å skaffe denne oversikten. Komiteen ber om at dette arbeidet blir prioritert, og at Stortinget orienteres i en egnet form.

7. STRAFFERETTSLIG VERN FOR AKTØRENE I RETTSVESENET

7.1 Sammendrag

7.1.1 Oversikt

En person som øver vold eller fremsetter trusler mot en offentlig tjenestemann som deltar i en rettssak, kan straffes etter straffeloven §§ 127 eller 128 dersom handlingen er foretatt for å søke å påvirke tjenestemannen i sin tjenestehandling. Etter gjeldende rett finnes det ikke straffebed som spesielt verner aktørene i rettssaker mot frihets- og legemskrenkelser, men trusler og annen plagsom eller hensynsløs adferd vil etter omstendighetene kunne straffes etter § 227 eller § 390 a.

Alle de andre nordiske land har enten straffebed som verner aktører i rettsvesenet, eller har fremmet forslag om et slikt straffebed.

7.1.2 Bør det innføres et nytt straffebed som verner aktørene i rettsvesenet?

Riksadvokaten har henvendt seg til Justisdepartementet med forslag om et nytt straffebed som skal gi et sterkere vern for aktørene i straffesaker. Riksadvokaten viser til at bruk av trusler og vold mot vitner og andre aktører i straffesaker er et økende problem, og til at straffeutmålingen etter gjeldende rett er for lav. Straffenivået ved de alvorligste brudd på straffeloven § 227 om trusler ligger på 15 til 30 dagers ubetinget fengsel.

Departementet er enig med riksadvokaten. En rekke høringsinstanser er positive til at det innføres en ny straffebestemmelse som verner aktørene i rettssaker, men flere instanser har innvendinger mot den nærmere utforming av straffebedet.

7.1.3 Vilkårene i en bestemmelse om vern for aktørene i rettsvesenet

De fleste høringsinstanser gir uttrykk for at de generelt sett foretrekker det lovutkastet departementet foreslo i høringsbrevet til ny § 132 a i straffeloven fremfor riksadvokatens forslag, og departementet fastholder i det vesentlige strukturen i sitt forslag.

I stedet for betegnelsen «sabotasje mot rettsvesenet», som ble brukt i høringsbrevet, foreslår departementet betegnelsen «motarbeiding av rettsvesenet».

Straffebedet bør etter departementets syn ramme trusler og vold m.v. uansett på hvilket tidspunkt de oppstår, og også i forbindelse med sivile søksmål.

Handlingen vil etter § 132 a være straffbar hvis den er utøvd fordi fornærmede eller hans nærmeste har anmeldt et straffbart forhold, har anlagt søksmål i en sivil sak, eller har avgitt forklaring for politiet eller retten, eller for å få noen til å trekke tilbake anmeldelsen, forklaringen, m.v. En handling er også straffbar om den er utøvd fordi fornærmede eller noen av hans nærmeste har arbeidet i rettsvesenet. Ingen høringsinstanser har vesentlige innvendinger til dette.

Utkastet er formulert slik at den beskytter personer som deltar i en individuell sak. Dessuten beskyttes alle som har arbeidet i politiet, påtalemyndigheten, domstolen, kriminalomsorgen, eller som har vært forsvarer, bistandsadvokat eller prosessfullmektig. Også aktørenes nærmeste omfattes.

Flere høringsinstanser har merknader til utformingen av bestemmelsen når det gjelder hvilke handlinger som skal rammes. Enkelte er redd for at bestemmelsen blir gitt en for omfattende eller for snever utforming, og flere mener at utkastet til lovtekst ikke er presist nok. Departementet foreslo i høringsbrevet at alle «rettsstridige» handlinger skal omfattes hvis de øvrige vilkårene er oppfylt. Enkelte høringsinstanser var kritiske til rettsstridsreservasjonen. I § 222 om tvang brukes begrepet rettsstridig atferd. På grunn av den nære sammenhengen mellom de to bestemmelsene bør terminologien være den samme. Departementet har på bakgrunn av høringen justert forslaget, og foreslår nå at den straffbare handlingen beskrives som «vold, trusler, skadeverk eller annen rettsstridig atferd». Bestemmelsen er ellers forenklet, og avgjørende for straffbarheten vil være om handlingen er egnet til å påvirke en aktør i rettsvesenet til å foreta eller unnlate en handling.

Departementet foreslår at både den forsettlige og den grovt uaktsomme handling rammes av straffebedet. Enkelte høringsinstanser går inn for at bare forsett bør være skyldkrav.

Formålet med å gjøre også grov uaktsomhet til skyldkrav, er først og fremst å ramme skjult forsett, altså situasjoner hvor gjerningspersonen har utvist forsett, men hvor dette ikke kan bevises. Etter departementets syn bør medvirkning til og forsøk på overtredelse være straffbar.

7.1.4 Strafferammen

Departementet foreslo i høringsbrevet at straffen skal være fengsel inntil fem år, men inntil ti år hvis handlingen er utført under særdeles skjerpene omstendigheter, eller i gjentakelsestilfeller.

Flere høringsinstanser har hatt merknader til forslaget til strafferamme. Noen mener strafferammen er for høy, og er bekymret over at forslaget vil utløse automatisk krav på ankebehandling med lagrette.

Departementet fastholder forslaget til strafferamme, og ser det som viktig at strafferammen er så høy at det blir mulighet til å bruke ekstraordinære tvangsmidler. Derimot mener departementet etter en fornyet vurdering at strafferammen på 10 år ikke bør gjelde ved grovt uaktsomme overtredelser. Lengstestrafen her bør være fengsel i 5 år.

7.2 Komiteens merknader

Komiteen har merket seg at de andre nordiske land enten har straffebed som verner aktører i rettsvesenet, eller har fremmet forslag om et slikt straffebed. Dette i seg selv skulle etter komiteens mening tale for at vi gjør det samme i Norge.

Komiteen ser meget alvorlig på opplysningen fra riksadvokaten om at bruk av trusler og vold mot vitner og andre aktører i straffesaker er et økende problem. Selv om trusler og annen plagsom eller hensynsløs atferd etter omstendighetene i dag vil kunne straffes etter § 227 eller § 390 a, mener komiteen at dette på langt nær er tilstrekkelig for å kunne forebygge og bekjempe denne utviklingen. Komiteen vil spesielt peke på det altfor lave straffenivået som praktiseres i forhold til pådømmelse etter disse bestemmelsene.

Komiteen støtter departementet i at det innføres en ny straffebestemmelse som verner aktører i rettssaker. Komiteen legger vekt på at en i lovteksten markerer avstand fra bruk av trusler og represalier mot personer involvert i rettssaker. Komiteen er klar over at trusler og vold med den hensikt å påvirke saksforløpet for det meste forekommer i straffesaker, imidlertid hender det også at aktører i sivile saker utsettes for press. Derfor mener komiteen det er riktig å lage en bestemmelse som rammer trusler og vold m.v. også i forbindelse med sivile søksmål. Straffebedet må etter komiteens mening gjelde uansett på hvilket tidspunkt handlingen skjer i forbindelse med en sak.

Komiteen er enig i Justisdepartementets forslag til utforming av § 132 a og at en bruker betegnelsen «motarbeiding av rettsvesenet» i forslaget innledning.

Komiteen er meget tilfreds med at lovutkastet er formulert slik at det beskytter personer som deltar i en individuell sak, det kan være sivile vitner, medsiktede, sakkyndige eller politivitner. Komiteen har merket seg at lovutkastet beskytter de som i forbindelse med en sak har arbeidet i politiet, påtalemyndigheten, domstolen, kriminalomsorgen, og de som har vært forsvarer, bistandsadvokat eller prosessfullmektig. At aktørens nærmeste også omfattes av loven, er etter komiteens syn av stor betydning.

Komiteen er enig med departementet i at den straffbare handlingen i forslaget beskrives som «voldstrusler, skadeverk eller annen rettsstridig atferd». Komiteen synes også det er viktig at det avgjørende for straffbarheten er om handlingen vil kunne påvirke aktører i rettsvesenet til å foreta eller la være en handling.

Komiteen støtter departementet i at både en forsettlig og en grov uaktsom handling rammes av straffebedet. Komiteen viser til departementets begrunnelse for at også grov uaktsomhet skal være et skyldkrav.

Komiteen er også enig i at medvirkning til og forsøk på overtredelse skal være straffbart.

Komiteen går inn for en strafferamme på fengsel inntil fem år, og inntil ti år hvis handlingen er forsettlig og utført under særdeles skjerpene omstendigheter eller når det dreier seg om gjentakelse. Komiteen er enig i departementets vurdering om at maksimumsstraffen for grovt uaktsomme overtredelser bør være fengsel i fem år.

8. STRAFFERAMMENE VED VOLD OG VED STRAFFBARE HANDLINGER ØVD MOT OFFENTLIG TJENESTEMANN M.V.

8.1 Sammendrag

Innledning

I Budsjett-innst. S. nr. 4 (1998-1999) ba Stortingets justiskomite regjeringen om å vurdere å innføre høyere strafferammer, eventuelt også minstestrafte, som ett av flere tiltak for å gi bedre strafferettslig vern for polititjenestemenn.

I Dokument nr. 8:8 (1998-1899) ble det blant annet foreslått endringer i strafferammene for enkelte straffbare handlinger for så vidt de er øvd mot en polititjenestemann eller en annen offentlig tjenestemann. Forslagene ble ikke realitetsbehandlet av Stortinget under henvisning til at arbeidet med å vurdere strafferammene ved vold og trusler mot politiet allerede var i gang, jf. Innst. S. nr. 154 (1998-1999). Et forslag om å innføre livstidsstraff som maksimumsstraff

for forsettlig eller overlagt drap på offentlig tjenestemann ble avvist.

Innføring av minstestraffer

Straffeloven har få straffebud som fastsetter minsteStraff. Departementet er generelt skeptisk til å innføre minstestraffer. Erfaringen viser at særskilte minstestraffer er et uegnet middel til å få hevet straffenivået, idet de kan virke som en tvangstrøye for domstolene. Departementet ønsker derfor ikke å innføre minstestraffer for vold mot offentlig tjenestemann, og går heller ikke inn for å innføre nye særskilte minstestraffer i straffebud mot vold generelt.

Ingen av høringsinstansene går inn for å innføre nye minstestraffer.

Heving av maksimumsstraffene

Straffeloven kapittel 22 om forbrytelser mot liv, legeme og helbred har en rekke bestemmelser om vold. Strafferammene spenner fra bøter eller fengsel inntil seks måneder for vanlig legemsfornærmelse til lovens maksimumsstraff, fengsel inntil 21 år, for bl.a. overlagt drap. Straffene for legemsfornærmelse og legemsbeskadigelse skjerpes ved gjentagelse eller når handlingen er begått under særdeles skjerpene omstendigheter.

Vold mot offentlig tjenestemann straffes med fengsel inntil tre år, men med fengsel inntil fem år hvis den tiltalte tidligere er straffet for en voldsforbrytelse eller han utfører forbrytelsen i forening med en annen (§ 127).

Departementet mener at maksimumsstraffene i straffebudene om vold er høye nok, og støtter seg bl.a. til signaler fra riksadvokaten. Departementet antar også at den nye § 132 a vil kunne bidra til å understreke straffverdigheten av handlinger som har til hensikt å hindre eller vanskeliggjøre etterforskningen av straffbare handlinger. Samtidig tar man sikte på å få høynet den konkrete straffutmålingen i saker om vold eller trusler mot offentlige tjenestemenn. Etter departementets syn vil det foreslåtte straffebudet ivareta det behovet som er påpekt i Dokument nr. 8:8 (1998-1999) for å styrke respekten for politiet.

De fleste høringsinstansene er enige i at det ikke er behov for å heve maksimumsstraffen i de aktuelle straffebudene.

Straffutmålingen i barnemishandlingssaker

Justiskomiteen ga i Budsjett-innst. S. nr. 4 (1999-2000) uttrykk for at straffutmålingsnivået i barnemishandlingssaker bør skjerpes, og ba Justisdepartementet om å vurdere om det er behov for endringer for å sikre en tilstrekkelig streng straffereaksjon.

Straffeloven § 219 er den bestemmelsen som mest uttrykkelig retter seg mot barnemishandling. Forbrytelser etter § 219 straffes med fengsel inntil to år, men inntil seks år dersom forbrytelsen har hatt døden eller

betydelig skade til følge. § 219 anvendes i praksis undertiden sammen med bestemmelsene om legemsfornærmelse eller legemsbeskadigelse, noe som ytterligere utvider strafferammen.

Departementet har gjennomgått høyesteretts- og lagmannsrettspraksis i barnemishandlingssaker i årene 1945 og frem til i dag. Undersøkelsen viser at maksimumsstraffen svært sjelden anvendes, men at barnemishandling straffes strengt sett i forhold til andre voldsforbrytelser. Departementet mener at domstolene legger tilstrekkelig skjerpene vekt på at det er tale om vold mot barn. Det er således ikke behov for lovendringer.

8.2 Komiteens merknader

Komiteen ser meget alvorlig på barnemishandling, og mener dette er forbrytelser som må dømmes strengt. Ut fra gjeldende straffelov finner komiteen det riktig at § 219, som er den paragrafen som uttrykkelig retter seg mot barnemishandling, i praksis benyttes sammen med §§ 228 og 229, om legemsfornærmelse og legemsbeskadigelse.

Komiteen registrerer departementets konklusjon om at barnemishandling straffes strengt - sett i forhold til andre forbrytelser, og at domstolene legger nok vekt på at det dreier seg om vold mot barn. På dette grunnlag antar komiteen at det på nåværende tidspunkt ikke er behov for lovendringer på dette felt.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmene fra Fremskrittspartiet, går ikke inn for å innføre minstestraffer for vold mot offentlig tjenestemann, og heller ikke for å innføre nye særskilte minstestraffer i straffebud mot vold generelt. Flertallet mener at dette samsvarer best med moderne prinsipper for straffutmåling hvor den utmålte straffen bygger på en konkret totalbedømmelse, der både den straffbare handlingen, gjerningsmannens person, handlingens grovhet og en rekke andre forhold kan ha betydning. I denne forbindelse vil flertallet også peke på at Straffelovkommisjonen uttaler at særskilte minstestraffer har gjort at domstolene har følt seg tvunget til å avsi strengere straff enn de har funnet rimelig. Minstestraffer har også ført til at domstolene har dømt etter mildere straffebud enn det juridisk riktige, sågar også frifunnet på et tvilsomt grunnlag.

Flertallet mener at maksimumsstraffene i straffebudene om vold er høye nok, og flertallet viser i så måte til signalene fra riksadvokaten. Flertallet er imidlertid kjent med at Justisdepartementet har bedt Riksadvokaten vurdere bl.a. om det bør tas inn en særskilt regel i straffeloven med en skjerpet strafferamme for tilfeller der det blir skutt mot politiet. Riksadvokaten har sendt spørsmålet på høring. Flertallet mener at slike handlinger utgjør en særlig kvalifisert form for vold, som bør reguleres særskilt i straffeloven i tillegg til de generelle bestemmel-

sene om vold eller trusler mot offentlig tjenestemann i §§ 127 og 128. Flertallet ber om at det videre arbeidet med saken blir prioritert, og fremmes for Stortinget i egnet form.

Flertallet er av den oppfatning at den nye § 132 a vil bidra til å understreke straffverdigheten av handlinger som har til hensikt å hindre eller vanskeliggjøre etterforskningen av straffbare handlinger. Flertallet legger dessuten særlig vekt på at det er viktig å få hevet den konkrete straffeutmålingen i saker om vold eller trusler mot offentlig tjenestemann. Flertallet er enig med departementet i at det foreslåtte straffebudet vil ivareta behovet som Dokument nr. 8:8 (1998-1999) peker på for å styrke respekten både for politiet og andre offentlige tjenestemenn.

Komiteens medlemmer fra Fremskrittspartiet viser til at det i Dokument nr. 8:8 (1998-1999) fra Fremskrittspartiet ble foreslått en rekke tiltak for å bedre sikkerheten for polititjenestemenn, deriblant innføring av minstestrammer og økning av maksimalstraffene i de paragrafene i straffeloven som spesielt gjelder trusler og vold mot polititjenestemenn. Flertallet i justiskomiteen ønsket ikke å ta stilling til realiteten i forslagene fordi departementet på samme tid arbeidet med å vurdere spørsmålene angående minstestrammer og strafferammer. Disse medlemmer konstaterer at denne vurderingen nå er gjort av departementet, og at departementet verken anbefaler innføring av minstestrammer eller økning av strafferammene. Disse medlemmer mener derfor at det er naturlig at Stortinget nå vurderer realitetene i disse forslagene, som disse medlemmer derfor fremmer på nytt.

Disse medlemmer mener at det er viktig å foreta effektive handlinger gjennom konkrete vedtak i Stortinget for å sikre en kraftig økning i straffereaksjonene mot trusler og vold rettet mot landets politikorps. De siste årene er kriminaliteten blitt bedre organisert, og utføres av langt mer brutale miljøer enn tidligere. Bruk av våpen er utbredt, og polititjenestemenn blir oftere enn tidligere utsatt for trusler og vold. I 1998 ble polititjenestemenn drept under tjeneste, og det er bare noen dager siden en polititjenestemann følte seg så sterkt truet at han var nødt til å forsvare seg med skytevåpen. En har også sett en tendens til tøffere ungdomsmiljøer, der ungdommer i en alder under den kriminelle lavalder allerede har utviklet en våpenkultur, og mangler respekt for øvrighetspersoner. For å hjelpe politiet med grensesettingen, blant annet i forhold til ungdom på vei mot en kriminell løpebane, foreslår derfor disse medlemmer å innføre minimumsstraffer for personer som utøver grov vold eller kommer med grove trusler mot polititjenestemenn. Videre foreslår disse medlemmer å øke maksimumsstraffene for personer som hindrer, eller forsøker å hindre, en polititjenestemann i å utføre sin jobb.

Disse medlemmer mener at disse tiltakene vil ha en positiv effekt for grensesettingen i forhold til en del ungdomsmiljøer, og bidra til å styrke politiets respekt og autoritet i forhold til disse miljøene.

Disse medlemmer mener at straffereaksjonene mot trusler og vold bør økes radikalt enten de er rettet mot polititjenestemenn eller mot andre samfunnsborgere. Samtidig mener disse medlemmer at polititjenestemenn må få et særskilt vern i straffeloven fordi de har en jobb hvor de utsetter seg selv for stor fare for sitt eget liv og sin egen helse gjennom sitt arbeid.

Disse medlemmer konstaterer at departementet mener at særskilte minstestrammer er et uegnet virkemiddel til å få hevet straffenivået. Disse medlemmer stiller seg uforstående til en slik påstand. Dersom minstestrammene heves til et nivå godt over dagens gjennomsnittlige straffeutmåling, vil resultatet nødvendigvis måtte bli en økning av straffeutmålingene. Dersom maksimalstraffene samtidig økes tilsvarende, vil domstolene fortsatt ha et betydelig spillerom når straffene skal fastsettes. Fortsatt vil det være mulig for domstolene å idømme en straff der man har foretatt en totalbedømmelse der både den straffbare handlingen, gjerningsmannens person, handlingens grovhet og andre forhold kan spille inn. Disse medlemmer aksepterer heller ikke argumentet om at minimumsstraffer som er mer i samsvar med den allminnelige folkemeningen vil føre til at meddommere eller jurymedlemmer vil ta usaklige hensyn ved bedømmelsen av skyldspørsmålet, og frifinne en tiltalt fordi man mener at straffeutmålingen vil bli for streng. Dersom man har et slikt synspunkt mener disse medlemmer at konsekvensen må være å fjerne en meddommer- og juryordning som man åpenbart ikke har tillit til. Disse medlemmer konstaterer at departementet mener at maksimumsstraffene i straffebudene om vold er høye nok. Disse medlemmer er sterkt uenig i departementets liberale holdning til voldskriminalitet.

Disse medlemmer fremmer følgende forslag:

«Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om nødvendige lovendringer slik at forsettlig eller overlagte drap på polititjenestemenn kan medføre fengsel på livstid.»

«Stortinget ber Regjeringen fremme forslag til endring av straffelovens § 127, slik at dagens maksimumsstraff heves fra 5 år til 10 års fengsel når volden utøves mot polititjenestemenn. Dersom volden er grov, settes det en minstestram på 4 års fengsel og en maksimumsstraff på 21 års fengsel.»

«Stortinget ber Regjeringen fremme forslag til endring av straffelovens § 326, slik at maksimumsstraffen for å hindre eller forsøke å hindre en polititje-

nestemann i å utføre sin jobb økes fra 6 måneders fengsel til fengsel i inntil 2 år.»

9. TRUSLER MOT REGJERINGS- MEDLEMMER M.V.

9.1 Sammendrag

Regjeringen er i utøvelsen av sin myndighet beskyttet av straffeloven § 99.

Det strafferettslige vern gjelder bare for de nevnte statsorganene som korporasjoner. Handlinger som er rettet mot et enkelt regjeringsmedlem, omfattes ikke. Trusler mot det enkelte regjeringsmedlem kan etter omstendigheten rammes av straffeloven § 128 eller §§ 222 og 227.

Politiets overvåkingstjeneste (POT) har foreslått at statsrådets medlemmer føyes til listen over dem som beskyttes av straffeloven § 99, at forsøk og fullbyrdet handling likestilles, og at området for vernet utvides til å omfatte mer enn bare den rene myndighetsutøvelsen.

Departementet er enig med POT i at hensynet til demokratiet tilsier at regjeringsmedlemmene bør gis et sterkere strafferettslig vern mot trusler, og at dette bør gjøres ved en endring i § 99.

Det er bred enighet blant høringsinstansene om at det er behov for å utvide § 99. Noe større uenighet er det mht. hvem som bør vernes av utvidelsen.

Departementet ga i høringsbrevet uttrykk for at hensynet til å beskytte deltagelsen på den politiske arena tilsier at alle regjeringsmedlemmene bør likestilles med regjeringen som organ i relasjon til § 99. Videre uttalte departementet at det er grunn til å overveie om ikke også medlemmene av Stortinget og/eller medlemmene av Høyesterett bør tas med i § 99.

Riksadvokaten er enig i at § 99 bør endres slik at den også beskytter medlemmer av regjeringen, Stortinget og Høyesterett. Høyesterett ser derimot på det nåværende tidspunkt ikke behov for at § 99 også omfatter medlemmer av Høyesterett.

Trusler mot enkeltdommere for å hindre dem i sin virksomhetsutøvelse kan være av like alvorlig karakter som trusler mot Høyesterett som kollektivt organ. Departementet mener derfor at også høyesterettsdommere bør være beskyttet av § 99 når bestemmelsen først endres.

Departementet viser til at forsøk på å hindre den frie utøvelse av myndighet vil kunne straffes med hjemmel i straffeloven § 49. På den annen side kan det ha en signaleffekt at det går frem av ordlyden i § 99 at også forsøk er straffbart. Flere høringsinstanser mener at det er naturlig å utforme § 99 slik at forsøk anses som fullbyrdet forbrytelse. Straffelovkommisjonen er derimot i utgangspunktet skeptisk, og mener det ikke er behov for å likestille forsøk med fullbyrdet handling i § 99.

Sammenhengen med §§ 127 og 128 om vold og trusler mot offentlig tjenestemann tilsier etter departementets syn at også § 99 likestiller forsøk og fullbyrdet handling, og departementet går inn for det.

POT foreslo at formuleringen «den fri utøvelse av sin myndighet» erstattes med ordene «sin virksomhet». Overvåkingstjenesten viser til at regjeringsmedlemmenes deltakelse i den alminnelige politiske debatt fortjener et strafferettslig vern selv om det ikke er å anse som utøvelse av myndighet.

På bakgrunn av høringen viderefører departementet forslaget. Departementet er enig i at det bare er trusler mot statsråden, stortingsrepresentanten m.v. som sådan som skal være beskyttet etter § 99. Stortingspolitikere eller statsråder som blir truet på et valgkampmøte for sitt parti, vil følgelig ikke være beskyttet etter forslaget.

Departementet foreslår at minstestrafen i § 99 på fem års fengsel faller bort. Strafferammen på 15 år beholdes.

9.2 Komiteens merknader

Komiteen slutter seg til forslaget om at også enkeltmedlemmer av Regjeringen, Stortinget og Høyesterett skal beskyttes i henhold til straffelovens § 99. Komiteen synes også det er riktig at forsøk likestilles med fullbyrdet handling.

Komiteen er enig i at det er de aktuelle persons utøvelse av sitt verv eller ombud som skal beskyttes, dvs. det er statsråden, stortingsrepresentanten m.v. under utøvelsen av sitt verv som er beskyttet av § 99.

Komiteen går inn for at en opphever minstestrafen på fem år i § 99, men at en beholder strafferammen på 15 år.

10. ØKONOMISKE OG ADMINISTRATIVE KONSEKVENSER M.V.

10.1 Sammendrag

Forslaget om å åpne for bruk av anonyme vitner kan gi økt antall straffesaker, som vil føre til en viss merbelastning for strafferettsapparatet og til en viss økning i behovet for fengselsplasser. Fordi vilkårene er strenge, vil anonyme avhør bare skje i et fåtall saker.

Anonym vitneføring for retten vil dessuten kunne medføre ekstra kostnader i forhold til ordinær saksbehandling og gjøre det nødvendig med investeringer i teknisk utstyr eller bygningsmessige endringer.

Den nye straffebestemmelsen om motarbeiding av rettsvesenet vil føre til noen flere straffesaker og til idømming av lengre fengselsstraffer. På den annen side vil denne lovendringen kunne bidra til en effektiv bruk av rettsvesenets ressurser i andre saker.

De øvrige forslagene i proposisjonen vil bare ha helt begrensede økonomiske og administrative konse-

kvenser. Lovendringen bør etterkontrolleres fire til fem år etter at den har trådt i kraft.

10.2 Komiteens merknader

Komiteen registrerer de økonomiske og administrative konsekvenser de foreslåtte lovendringer kan få. Komiteen er imidlertid, i likhet med departementet, av den klare oppfatning at de menneskelige og samfunnsmessige fordelene med lovendringene langt overskygger disse konsekvenser.

Komiteen støtter departementet i at lovendringene bør etterkontrolleres fire til fem år etter ikrafttredelse.

11. FORSLAG FRA MINDRETALL

Forslag fra Fremskrittspartiet:

Forslag 1

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag om nødvendige lovendringer slik at forsettlig eller overlagte drap på polititjenestemenn kan medføre fengsel på livstid.

Forslag 2

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag til endring av straffelovens § 127, slik at dagens maksimumsstraff heves fra 5 år til 10 års fengsel når volden utøves mot polititjenestemenn. Dersom volden er grov, settes det en minstestråff på 4 års fengsel og en maksimumsstråff på 21 års fengsel.

Forslag 3

Stortinget ber Regjeringen fremme forslag til endring av straffelovens § 326, slik at maksimumsstråffen for å hindre eller forsøke å hindre en polititjenestemann i å utføre sin jobb økes fra 6 måneders fengsel til fengsel i inntil 2 år.

12. KOMITEENS TILRÅDING

Komiteen viser til proposisjonen og rår Odels-tinget til å gjøre følgende

vedtak:

A

Vedtåk til lov

om endringer i straffeloven og stråffeprosessloven m.v. (tiltåk for å beskytte aktørene i stråffesaker mot trusler og represalier m.v.)

I

I straffeloven 22. mai 1902 nr. 10 gjøres disse endringer:

§ 99 første ledd skal lyde:

Den som ved vold, trusler eller andre ulovlige midler søker å hindre Kongen, Regenten, Statsrådet,

Stortinget eller noen av dets avdelinger, Høyesterett eller Riksretten i sin virksomhet, stråffes med fengsel i inntil 15 år. Det samme gjelder hvis handlingen er rettet mot noen av medlemmene i Statsrådet, Stortinget eller Høyesterett. Medvirkning er stråffbar.

§ 121 annet ledd nytt annet punktum skal lyde:

Det samme gjelder når det foreligger andre særdeles skjerpemde omstendigheter.

Ny § 132 a skal lyde:

For motarbeiding av rettsvesenet stråffes den som ved vold, trusler, skadeverk eller annen rettsstridig atferd overfor en aktør i rettsvesenet eller noen av hans nærmeste

a) opptrer slik at det er egnet til å påvirke aktøren til å foreta eller unnlåte en handling, et arbeid eller en tjeneste i forbindelse med en stråffesak eller en sivil sak, eller

b) gjengjelder en handling, et arbeid eller en tjeneste som aktøren har utført i forbindelse med en stråffesak eller en sivil sak.

Med aktør i rettsvesenet menes den som

a) har anmeldt et stråffbart forhold eller har anlagt søksmål i en sivil sak,

b) har avgitt forklaring for politiet eller for retten,

c) arbeider eller utfører tjeneste for politiet, påtalemyndigheten, domstolen eller kriminalomsorgen,

d) er forsvarer, bistandsadvokat eller prosessfullmektig, eller

e) vurderer å foreta en slik handling eller å påta seg et slikt arbeid eller en slik tjeneste.

Medvirkning er stråffbar.

Motarbeiding av rettsvesenet stråffes med fengsel inntil 5 år. Har den skyldige tidligere vært stråffet etter denne paragrafen, eller er handlingen utført under særdeles skjerpemde omstendigheter, kan fengsel inntil 10 år anvendes. Ved avgjørelsen av om det foreligger særdeles skjerpemde omstendigheter, skal det særlig legges vekt på om overtredelsen har voldt fare for noens liv eller helbred, er begått ved flere anledninger eller av flere i fellesskap eller har et systematisk eller organisert preg.

Grov uaktsom motarbeiding av rettsvesenet stråffes med fengsel inntil 5 år.

Nåværende § 132 a blir ny § 132 b.

II

I domstolloven 13. august 1915 nr. 5 (slik den lyder etter lovendringen 4. juni 1999 nr. 37) gjøres disse endringer:

§ 125 første ledd ny bokstav e skal lyde:

e) når et vitne avhøres anonymt, jf. stråffeprosessloven § 130 a, eller

I bokstav d utgår det avsluttende «eller», og nåværende bokstav e blir ny bokstav f.

§ 126 nytt første ledd skal lyde:

Rettsmøter til behandling av en begjæring om anonym vitneførsel, jf. straffeprosessloven § 130 a eller § 234 a, skal holdes for lukkede dører.

Nåværende første ledd blir annet ledd.

Inntil endringen ved lov 4. juni 1999 nr. 39 i domstol-loven § 125 og § 126 trer i kraft, skal § 126 nytt fjerde ledd lyde:

Rettsmøter til behandling av en begjæring om anonym vitneførsel, jf. straffeprosessloven § 130 a og § 234 a, skal holdes for lukkede dører. Retten kan ved kjennelse beslutte at et rettsmøte helt eller delvis skal holdes for lukkede dører når et vitne avhøres anonymt, jf. straffeprosessloven § 130 a.

III

I tvistemålsloven 13. august 1915 nr. 6 gjøres disse endringer:

§ 125 annet ledd nytt annet punktum skal lyde:

Opplysninger som er gitt skriftlig til retten etter § 215 annet ledd, skal ikke føres inn i rettsboken.

§ 215 (slik den lyder etter Stortingets vedtak 24. februar 2000) skal lyde:

Rettsens formann spør vitnet om navn, *fødselsdato*, stilling, bopel og forhold til *partene*. Er det særlig grunn til det, spørres vitnet også om andre omstendigheter som kan ha innflytelse på bedømmelsen av forklaringen.

I stedet for bopel kan vitnet oppgi arbeidssted. Oppgir vitnet arbeidsstedet, kan rettsens formann dersom det er behov for det, i tillegg pålegge vitnet å oppgi bopelen skriftlig til retten. Er det fare for at vitnet eller noen som vitnet står i et slikt forhold til som nevnt i § 207, kan bli utsatt for en forbrytelse som krenker livet, helsen eller friheten, eller for vesentlig velferdstap av annen art, kan formannen beslutte at opplysning om bopelen eller arbeidsstedet bare skal opplyses skriftlig til retten.

IV

I straffeprosessloven 22. mai 1981 nr. 25 gjøres disse endringer:

§ 18 annet ledd nytt annet punktum skal lyde:

Opplysninger som er gitt skriftlig til retten etter § 130 annet ledd, skal ikke føres inn i rettsboken.

Ny § 21 a skal lyde:

Når retten behandler en begjæring om anonym vitneførsel, jf. § 130 a eller § 234 a, skal vitnets navn og andre opplysninger som kan føre til at vitnets identitet blir kjent, nedtegnes i et særskilt dokument. Dette dokumentet og andre dokumenter i saken som har opplysninger som kan føre til at vitnets identitet blir kjent, skal oppbevares på en strengt betryggende måte i samsvar med forskrift som Kongen gir. Avslår retten en begjæring om anonym vitneførsel, gjelder likevel de alminnelige reglene om protokollasjon og oppbevaring bare dersom påtalemyndigheten fører vitnet under full identitet, jf. § 130.

Reglene i første ledd om protokollasjon og oppbevaring av dokumenter gjelder tilsvarende for avhør i rettsmøte med hjemmel i § 130 a.

§ 26 første ledd nytt annet punktum skal lyde:

Dette gjelder likevel ikke for den delen av rettsboken som reguleres av § 21 a.

I § 28 (slik den lyder etter lovendringen 4. juni 1999 nr. 37) skal nytt femte ledd lyde:

Det kan ikke gis utskrift av den delen av rettsboken som er nevnt i §§ 21 a, 40 sjette ledd eller 52 tredje ledd.

Femte til sjuende ledd blir sjette til åttende ledd.

Inntil lovendringen 4. juni 1999 nr. 37 trer i kraft skal det nye leddet ved lovendringen her være fjerde ledd og nåværende fjerde til sjette ledd blir femte til sjuende ledd.

§ 40 nytt sjette ledd skal lyde:

Er det besluttet anonym vitneførsel, jf. § 130 a eller § 234 a, må dommen ikke inneholde opplysninger som kan føre til at vitnets identitet blir kjent. Dersom det av hensyn til reglene om domsgrunner i paragrafen her er nødvendig å komme med opplysninger om vitnets identitet, skal opplysningene nedtegnes i et særskilt dokument. Dokumentet skal oppbevares på en strengt betryggende måte i samsvar med forskrift som Kongen gir.

§ 52 nytt tredje ledd skal lyde:

Er det besluttet anonym vitneførsel, jf. § 130 a eller § 234 a, skal den siktede opplyses om dette. For øvrig skal han ikke gjøres kjent med innholdet i kjennelsen. Kjennelsen skal i stedet meddeles forsvareren hvis ikke forsvareren har motsatt seg å få opplysninger om vitnets identitet. Forsvareren kan påkjære avgjørelsen på den siktedes vegne. Kjennelsen skal oppbevares på en strengt betryggende måte i samsvar med forskrift som Kongen gir.

Nåværende tredje ledd blir fjerde ledd.

§ 97 nytt annet ledd skal lyde:

Siktede skal ha forsvarer i rettsmøte som holdes for å avgjøre om et vitne skal forklare seg anonymt, jf. § 130 a eller § 234 a. Det samme gjelder når retten før hovedforhandlingen foretar et anonymt avhør av et vitne.

§ 130 skal lyde:

Rettens formann spør vitnet om navn, fødselsdato, stilling, bopel og forhold til siktede og fornærmede. Er det særlig grunn til det, spørres vitnet også om andre omstendigheter som kan ha innflytelse på bedømmelsen av forklaringen.

I stedet for bopel kan vitnet oppgi arbeidssted. Oppgir vitnet arbeidsstedet, kan rettens formann dersom det er behov for det, i tillegg pålegge vitnet å oppgi bopelen skriftlig til retten. Er det fare for at vitnet eller noen som vitnet står i et slikt forhold til som nevnt i § 122, kan bli utsatt for en forbrytelse som krenker livet, helsen eller friheten, eller for vesentlig velferdstap av annen art, kan formannen beslutte at opplysning om bopelen eller arbeidsstedet bare skal opplyses skriftlig til retten.

Ny § 130 a skal lyde:

I saker om overtredelse av straffeloven §§ 132 a, 151 a, 162 annet eller tredje ledd, 192, 229 tredje straffalternativ, 231, 233, 266, 268 jf. § 267, § 317 jf. § 162 annet eller tredje ledd eller § 317 jf. § 268 jf. § 267 eller ved overtredelser som nevnt i alkoholloven § 10-1 tredje ledd; eller forsøk på slik forbrytelse kan retten etter begjæring fra statsadvokaten ved kjennelse bestemme anonym vitneførsel når det om vitnets identitet blir kjent, kan være fare

- a) *for en alvorlig forbrytelse som krenker livet, helsen eller friheten til vitnet eller til noen vitnet står i et slikt forhold til som nevnt i § 122, eller*
- b) *for at muligheten for et vitne til å delta skjult i etterforskingen av andre saker av den art som er nevnt foran, blir vesentlig vanskeliggjort.*

Anonym vitneførsel kan besluttes bare dersom det er strengt nødvendig og det ikke medfører vesentlige betenkeligheter av hensyn til den siktedes forsvar.

Anonym vitneførsel kan gå ut på ett eller flere av følgende tiltak:

- a) *at vitnets navn ikke opplyses,*
- b) *at det ikke gis andre opplysninger som kan føre til at vitnets identitet blir kjent, eller*
- c) *at det settes i verk fysiske eller tekniske tiltak for å holde vitnets identitet hemmelig.*

Dommere, lagrettemedlemmer, aktor og forsvarer skal opplyses om vitnets navn og gjøres kjent med andre forhold som er av betydning for saken. Opplysningene

skal likevel ikke gis til forsvareren dersom han motsetter seg det.

De som får opplysninger etter tredje ledd, plikter å bevare taushet om alle opplysninger som kan føre til at vitnets identitet blir kjent. Avslår retten begjæringen om anonym vitneførsel, faller taushetsplikten bare bort når det er klart at påtalemyndigheten likevel vil føre vitnet under full identitet, jf. § 130. Polititjenestemenn som kjenner vitnets identitet, har tilsvarende taushetsplikt.

En avgjørelse under saksforberedelsen av om anonym vitneførsel skal tillates, treffes i lagmannsretten av tre fagdommere. I herreds- eller byretten tar rettens formann avgjørelsen.

En kjennelse som tillater anonym vitneførsel, skal angi det saksforholdet som retten har funnet bevist som grunnlag for avgjørelsen. Retten skal også opplyse de grunner den har lagt vekt på ved avgjørelsen av om vilkårene i bestemmelsen her er oppfylt.

Ny § 234 a skal lyde:

Når vilkårene i § 130 a første og annet ledd er oppfylt, kan retten etter begjæring fra politimesteren ved kjennelse bestemme anonym vitneførsel for politiet. § 216 d annet ledd gjelder tilsvarende så langt det passer.

Anonym vitneførsel kan gå ut på

- a) *at det ikke opplyses om navnet på en av politiets informanter eller gis andre opplysninger som kan føre til at informantens identitet blir kjent, eller*
- b) *at det ikke opplyses om navnet på et vitne som har forklart seg for politiet eller gis andre opplysninger som kan føre til at vitnets identitet blir kjent.*

§ 130 a tredje ledd annet og tredje punktum samt fjerde og sjette ledd gjelder tilsvarende når retten behandler en begjæring om bruk av anonyme vitner etter bestemmelsen her.

Et avhør som nevnt i annet ledd bokstav b kan ikke brukes som bevis i retten hvis retten finner at vilkårene i § 130 a første og annet ledd ikke lenger er oppfylt. § 130 a tredje ledd annet og tredje punktum og fjerde ledd gjelder tilsvarende så langt de passer dersom avhøret brukes som bevis i retten.

Kongen kan gi nærmere forskrift om bruk av anonyme vitner for politiet, herunder om taushetsplikt og om oppbevaring av opplysningene.

§ 242 nytt annet ledd skal lyde:

Er det begjært anonym vitneførsel, jf. §§ 130 a eller 234 a, kan mistenkte eller fornærmede ikke få innsyn i opplysninger som kan føre til at vitnets identitet blir kjent. Avslår retten begjæringen, gjelder reglene i første ledd likevel bare dersom påtalemyndigheten fører vitnet under full identitet, jf. § 130. Forsvareren kan påkjære et avslag om innsyn etter første punktum på den siktedes vegne.

Nåværende annet til fjerde ledd blir tredje til femte ledd.

§ 245 første ledd skal lyde:

Retten kan beslutte at siktede skal forlate rettssalen mens et vitne blir avhørt, dersom det er særlig grunn til å frykte at en uforbeholden forklaring ellers ikke vil bli gitt. *Retten kan også beslutte at siktede skal forlate rettssalen under behandlingen av en begjæring om anonym vitneførsel, jf. § 130 a og § 234 a, og når et anonymt vitne avhøres.* Andre personer kan av de samme grunner pålegges å forlate rettssalen under avhør av et vitne eller en siktet. Ved avhør av fornærmede eller av et vitne under 18 år kan retten treffe beslutning om at siktede eller andre skal forlate rettssalen også hvis særlige grunner gjør at hensynet til henholdsvis fornærmede eller vitnet tilsier det. *I stedet for å pålegge siktede eller andre å forlate rettssalen kan retten beslutte å sette i verk tiltak slik at vedkommende ikke kan iaktta vitnet.*

§ 245 annet ledd nytt annet punktum skal lyde:

I saker som nevnt i første ledd annet punktum skal han likevel ikke gjøres kjent med opplysninger som kan føre til at vitnets identitet blir kjent.

§ 264 første ledd nye annet til fjerde punktum skal lyde:

Vil påtalemyndigheten begjære at et vitne forklarer seg anonymt, jf. §§ 130 a eller 234 a, skal det opplyses om dette i bevisoppgaven. Vitnets navn og andre opplysninger som kan føre til at vitnets identitet blir kjent, skal ikke nevnes. Avslår retten en begjæring om anonym vitneførsel, skal vitnets navn opplyses snarest mulig etter at avgjørelsen er rettskraftig dersom påtalemyndigheten likevel vil føre vitnet under full identitet, jf. § 130.

§ 264 nytt fjerde ledd skal lyde:

Er det begjært anonym vitneførsel, jf. § 130 a eller § 234 a, kan den tiltalte ikke få innsyn i opplysninger som kan føre til at vitnets identitet blir kjent. Avslår retten begjæringen, gjelder reglene i første og annet ledd bare dersom påtalemyndigheten likevel fører vitnet under full identitet, jf. § 130. Forsvareren kan påkjære et avslag om innsyn etter første punktum på den tiltaltes vegne.

Nåværende fjerde ledd blir femte ledd.

§ 267 første ledd tredje punktum skal lyde:

Reglene i § 242 fjerde ledd og § 264 første ledd annet til fjerde punktum og fjerde ledd gjelder tilsvarende.

§ 272 skal lyde:

Retten kan beslutte at det skal holdes rettsmøte under saksforberedelsen til behandling av spørsmål

- a) om å avvise saken,
- b) om å frifinne tiltalte fordi det forhold som er beskrevet i tiltalebeslutningen, ikke er straffbart eller straffansvaret er falt bort,
- c) om å avskjære bevisførsel under hovedforhandlingen,
- d) om plikt til å avgi vitneforklaring,
- e) om et vitne skal forklare seg anonymt, jf. § 130 a eller § 234 a,
- f) om siktede eller andre personer skal pålegges å forlate rettssalen mens et vitne eller en medsiktet blir avhørt eller
- g) om saken helt eller delvis skal føres for lukkede dører og med referatforbud.

Slik beslutning kan ikke påkjæres.

Retten kan beslutte å utsette avgjørelsen til hovedforhandlingen.

Avgjørelse om å fremme saken og avgjørelser etter første ledd bokstav c til g er ikke bindende ved hovedforhandlingen. Er spørsmålet etter kjæremål avgjort i høyere instans, kan avgjørelsen ikke omgjøres under hovedforhandlingen uten på grunnlag av nye opplysninger.

§ 284 første ledd skal lyde:

Retten kan beslutte at en tiltalt skal forlate rettssalen mens en annen tiltalt eller et vitne blir avhørt, såfremt det er særlig grunn til å frykte for at en uforbeholden forklaring ellers ikke vil bli gitt. *Retten kan også beslutte at en tiltalt skal forlate rettssalen under behandlingen av en begjæring om anonym vitneførsel, jf. § 130 a. Det samme gjelder når et anonymt vitne skal avhøres.* Også andre personer kan av de samme grunner pålegges å forlate rettssalen. Ved avhør av fornærmede eller et vitne under 18 år kan retten treffe beslutning om at tiltalte eller andre skal forlate rettssalen også dersom særlige grunner gjør at hensynet til henholdsvis fornærmede eller vitnet tilsier det. *I stedet for å pålegge tiltalte eller andre å forlate rettssalen, kan retten beslutte at det settes i verk tiltak slik at vedkommende ikke kan iaktta vitnet.*

§ 292 annet ledd nye tredje og fjerde punktum skal lyde:

Er det begjært anonym vitneførsel, jf. § 130 a eller § 234 a, kan det ikke føres bevis som kan føre til at identiteten til vitnet eller informanten blir kjent. Avslår retten en begjæring om anonym vitneførsel, kan beviset føres bare dersom påtalemyndigheten likevel vil føre vitnet under full identitet, jf. § 130.

§ 314 annet ledd nytt annet punktum skal lyde:

§ 264 første ledd annet til fjerde punktum gjelder tilsvarende.

V

Følgende endringer trer i kraft straks:

- a) Endringene i straffeloven §§ 99 første ledd, 121 annet ledd nytt annet punktum og ny 132 a,
- b) endringen i tvistemålsloven § 215 og
- c) endringene i straffeprosessloven §§ 130, 245 før-

ste ledd siste punktum og 284 første ledd siste punktum.

For øvrig trer loven i kraft fra den tid Kongen bestemmer. De enkelte bestemmelser kan settes i kraft til ulik tid.

B

Stortinget ber Regjeringen vurdere å heve straffesammenheng i alkoholloven § 10-1 tredje ledd til 10 år.

Oslo, i justiskomiteen, den 30. mai 2000

Kristin Krohn Devold
leder

Jan Petter Rasmussen
ordfører

Jan Simonsen
sekretær